

LUNDS
UNIVERSITET

“Jag ställer en fråga en tredje gång nu, Anders Tegnell”

En kvalitativ studie om demokrati och svensk journalistik under coronapandemin

Abstract

This essay studies the relationship between democracy and journalism in Sweden during the corona crisis. The research question is “How have Swedish newspapers met democracy’s demands during the corona crisis?” and is answered through a qualitative text analysis of six articles from the Swedish newspapers Dagens Nyheter and Svenska dagbladet, with ideal type as an analysis tool. The normative theories combined with previous research advocates an active role for the press and mentions several criteria that the press must live up to. The study concludes that the two newspapers have not lived up to democracy’s demands during the crisis.

Nyckelord: Demokrati, press, journalistik, corona, idealtyp, textanalys

Antal ord: 9165

1 Inledning	3
1.1 Bakgrund	4
1.1.1 Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet	4
1.2 Syfte och frågeställning	5
1.3 Disposition	6
1.4 Avgränsningar	6
2 Teori och tidigare forskning	8
2.1 Motivering till val av teori	8
2.2 Journalistiken och demokratin	9
2.2.1 Svensk pressutredning	9
2.2.2 Alternativa informationskällor - en av polyarkins institutioner	9
2.3 Den liberala teorin om press och demokrati	10
2.4 Den idealtypiska journalisten	12
3 Metod och material	13
3.1 Forskningsdesign	13
3.2 Metod	13
3.2.1 Analysverktyg: Idealtyp	14
3.2.2 Intersubjektivitet	14
3.3 Materialinsamling och urval	15
3.4 Tidningsartiklar	15
4 Resultat och analys	17
4.1 Dagens Nyheter 14 april	17
4.2 Svenska Dagbladet 14 april	19
4.3 Dagens Nyheter 20 maj	21
4.4 Svenska Dagbladet 19 maj	23
4.5 Dagens Nyheter 22 oktober	25
4.6 Svenska Dagbladet 22 oktober	27
5 Diskussion och slutsats	29
6 Referenser	31

1 Inledning

Den 23 mars 2020 ställde en tysk journalist vid namn Christian Stichler en fråga under Folkhälsomyndighetens pressträff i Solna. Frågan gällde hur man hanterar risken att människor som bär på coronaviruset kan smitta utan symptom, under inkubationstiden. “Christian Stichler, jag kommer från tysk TV och jag ställer en fråga en tredje gång nu denna veckan för jag är fortfarande intresserad av varför Tyskland och Sverige går olika vägar” sa han. Han hänvisade till att man i Tyskland agerar med försiktighet och tar i beräkning att till synes friska människor kan smitta. Svaret han fick av Anders Tegnell var: “det finns inga som helst indikationer som en del verkar påstå, att man kan smitta under hela inkubationstiden, det existerar inte” (Folkhälsomyndigheten Sverige 2020). Dag efter dag ställde den tyske journalisten envist samma fråga till den myndighet som utformat den svenska coronastrategin. Inte många dagar därefter bekräftade Världshälsoorganisationen att det finns en risk för smitta utan symptom. Idag, nästan 10 månader senare, är det fastställt att det finns asymtomatiska personer som smittar, och att viruset smittar under inkubationstiden (Världshälsoorganisationen 2020).

Den tyske journalisten är ett exempel på och en påminnelse om vikten av kritiska frågor till makthavare. Flera svenska medier skrev om den tyske journalisten som ställde Anders Tegnell mot väggen, och flera påpekade att svenska journalister kan lära sig av honom (Wålsten 2020). Men frågan är, har svenska journalister följt hans exempel? Media och journalistik är ett av våra viktigaste demokratiska verktyg. Därför finns det starka skäl till att undersöka hur detta verktyg har använts under en av de värsta kriserna i modern tid. Har svenska journalister uppfyllt sitt demokratiska uppdrag?

I den här undersökningen kommer ett antal nyhetsartiklar från två av Sveriges största morgontidningar, Dagens Nyheter (DN) och Svenska Dagbladet (SvD) att analyseras. Undersökningens syfte är att kunna redogöra för hur de två tidningarna har levt upp till de krav som demokratin ställer på journalistiken. Detta kommer göras genom att titta på hur makthavare i förhållande till coronakrisen har hanterats.

1.1 Bakgrund

Den 31 december 2019 informerar Kina Världshälsoorganisationen om ett nytt och okänt virus som orsakat 41 fall av lunginflammation i Wuhan. Den 30 januari 2020 klassas utbrottet som ett internationellt hälsönödläge, och dagen efter får Sverige sitt första bekräftade fall av smitta. Den 11 mars slår Världshälsoorganisationen fast att coronautbrottet är en pandemi, och samma dag dör den första svensken efter att ha insjuknat (SVT 2020). 2020 blir ett år präglad av nedstängda länder, stängda landsgränser, isoleringar, hemarbete, vårdkaos och död. Den 4 januari 2021, nästan precis ett år efter att det första dödsfallet rapporterades i Kina, har nästan två miljoner människor avlidit i världen. I Sverige ligger den siffran på 8 727, den 30 december 2020. Siffrorna kan jämföras med Danmarks 1 374, Norges 436, Finlands 561 och Islands 29 döda (SVT 2020). Tidigt valde Sverige en egen coronastrategi, en som skilde sig från resten av världens. När andra länder stängde ner och införde hårda lockdowns hölls Sverige öppet i princip som vanligt, med en uppmaning till befolkningen om att ta ansvar och hålla avstånd. I mitten av mars meddelade Folkhälsomyndigheten att man inte längre planerade att testa sjuka för viruset, och att man inte längre skulle smittspåra (Karlsson 2020). Med spänning har omvärlden bevakat och uppmärksammat Sverige för den strategi som nu av många anses vara misslyckad. (Küchler 2020). Den coronakommission som regeringen tillsatte den 30 juni publicerade den 15 december sin första delredovisning, där de slog fast att samhället har misslyckats med att skydda landets äldre (SVT 2020).

1.1.1 Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet

DN grundades år 1864 av Rudolf Wall. Tidningen betecknar sig som oberoende liberal, och redigeras i liberal och frisinnad anda. Tidningen läses dagligen av omkring 1,3 miljoner människor. "Vår utgångspunkt är att människor, oavsett social bakgrund, ska ha möjlighet att delta i och förstå gemensamma angelägenheter. Vi verkar i en upplysningstradition som vill bidra till att svenskarna är ett läsande och tänkande folk." skriver tidningen om sig själva. DN ingår i Bonnierkoncernen, ett av norra Europas ledande medieföretag. Chefredaktör och ansvarig utgivare är Peter Wolodarski (Dagens Nyheter 2020).

SvD har funnits som papperstidning sedan 1884 och på internet sedan 1995. Enligt tidningen själv strävar journalisterna i sin nyhetsrapportering efter att vara opartiska, kritiska, och att alltid ha flera källor till ett påstående. "Vår publicistiska vision är att förmedla

kvalitetsjournalistik inom våra huvudområden som är nyheter, näringsliv, kultur och opinion.” skriver tidningen. VD, chefredaktör och ansvarig utgivare är Anna Careborg. SvD är en del av mediekoncernen Schibsted. Tidningen betecknar sig som obunden moderat (Svenska Dagbladet 2020).

1.2 Syfte och frågeställning

Studiens syfte är att behandla relationen mellan journalistik och demokrati, och hur den journalistiska praktiken har hanterats i Sverige under coronapandemin. Undersökning av två av Sveriges största morgontidningar, DN och SvD görs med ambitionen att kunna svar på hur svenska journalisters rapportering har sett ut, och hur de uppgifter som demokratin ställer på journalistiken har praktiserats. I uppsatsen undersöks alltså hur verkligheten har sett ut i förhållande till det normativt önskvärda. Studien genomförs utifrån frågeställningen:

Hur har svenska tidningar uppfyllt demokratins krav på journalistik under coronakrisen?

Den allmänna och breda frågan kommer att besvaras genom att undersöka den specifika frågeställningen:

Hur har Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet i sin rapportering om coronaviruset förhållit sig till teorierna om press och demokrati?

Forskningsproblemet är inomvetenskapligt relevant främst då coronaviruset är något nytt, och det ännu inte finns någon dokumenterad forskning om hur svenska medier har agerat under krisen. Om man ser problemet i kontext av tidigare forskning är det än mer inomvetenskapligt motiverat, då undersökningen kan placeras in som ett empiriskt bidrag till forskningen om relationen mellan press och demokrati. När en slutsats är dragen kan förklarande studier göras i framtiden. Följdfrågor om varför pressen har gestaltat krisen på ett visst sätt, och vad som händer med medborgares åsikter och demokratin i ett land till följd av den gestaltningen kan ställas.

Som tidigare nämndes har Sveriges strategi debatterats, ifrågasatts och kritiserats internationellt. Den annorlunda strategin som landet har valt, och de utstickande dödstaten är skäl nog att undersöka hur svenska journalister, som ju befinner sig mitt i stormen, har rapporterat. Men också för att medierna är vår tids främsta opinionsbildare. Hela samhället påverkas av hur medierna rapporterar, och coronakrisen är något som berör alla. Därför blir undersökningen ett bidrag till samhällsdebatten (Esaiasson et al. 2017, s. 32).

1.3 Disposition

Efter inledning och bakgrund görs en kort presentation om de två tidningarna vars artiklar undersöks. Sedan berörs avgränsningar, innan teoriavsnittet tar vid. I teoriavsnittet behandlas också tidigare forskning. Därefter följer en beskrivning av det teoretiska ramverket och idealtypen. Sedan följer metodavsnittet, där forskningsdesign, material och intersubjektivitet behandlas. Därefter kommer analysen, och där görs enskilda analyser av varje tidningsartikel. Analysen efterföljs av diskussion och slutsats, och till sist kommer referenserna.

1.4 Avgränsningar

Demokrati och press är breda ämnen av vilka det går att formulera många olika frågeställningar. Valet att titta på år 2020 och rapporteringen under coronapandemin gjordes då det under tider av kris är viktigare än någonsin att pressen uppfyller de krav som ett demokratiskt land ställer. Sedan coronaviruset kom till världen har ett oräkneligt antal artiklar skrivits om det. Det går självfallet inte att behandla allt och därför har följande avgränsningar gjorts: Två tidningar valdes ut. Valet föll på DN och SvD då de tillhör två olika koncerner, och är båda bland de största etablerade tidningarna i Sverige. Tidningarna når alltså ut till en stor del av befolkningen och har en enorm makt över dagordningen. Tre nyhetsartiklar från respektive tidning valdes ut strategiskt utifrån tre olika kriterier, vilket kan läsas mer om under rubriken "Materialinsamling och urval". Målet med den här studien är inte att

generalisera, utan att ge en inblick i och skapa en djupare förståelse för hur två av Sveriges största tidningar har arbetat och levt upp till de krav som demokratin ställer på journalistiken.

2 Teori och tidigare forskning

Då denna uppsats avser behandla relationen mellan journalistik och demokrati kommer ett par etablerade normativa teorier om press och demokrati att presenteras i detta avsnitt. Sedan kommer ett teoretiskt ramverk, en idealtyp, att konstrueras utifrån de olika teoretikerna och forskarnas definitioner.

2.1 Motivering till val av teori

I huvudsak kommer den liberala teorin om press och demokrati att användas, och den kommer att kompletteras med Robert Dahls "polyarki" och demokratiteori och annan relevant medieforskning. Den liberala pressteorin har valts ut då den i huvudsak talar om rollen som massmedierna och pressen bör ha i en demokrati. En del kritik har riktats mot teorin, främst har den ansetts föråldrad då den skrevs under kalla kriget. Men, europeisk journalistik har omfamnat den liberala versionen av professionell journalistik och än idag används teorin flitigt för att förklara relationen mellan media och demokrati. Den här undersökningen intresserar sig för kritik och ifrågasättande av makthavare, vilket den liberala teorin talar mycket om. Därför väger fördelarna tyngre än nackdelarna, och teorin är i allra högsta grad relevant då undersökningen behandlar journalistiken i Sverige (Servaes s. 75-76).

Robert Dahls demokratiteori och begrepp "polyarki" är relevant för den här undersökningen då de sju institutionerna som utgör polyarkin är avgörande demokratiska medel. Dahl talar bland annat om yttrandefrihet, opinionsbildning, granskning av makten, kritik mot makthavare och alternativa informationskällor som nödvändiga kriterier för att uppnå en demokratisk ordning, vilket helt går i linje med vad den här uppsatsen ämnar undersöka (Dahl 1999, s. 343). Man kan tänka sig, utifrån Robert Dahls resonemang, att tendenser av en allt för långt dragen och välvilligt inställd presskår skulle kunna skada yttrandefriheten och tillgången till kritisk granskning av beslutsfattare, och därmed skada demokratin i ett land. Därför blir det intressant och i princip nödvändigt att inkludera Robert Dahl, en av de viktigaste personerna inom demokratiforskning och demokratiteori, i en studie rörande press och demokrati.

2.2 Journalistiken och demokratin

Jesper Strömbäck skriver i boken *Den medialiserade demokratin* att det är slående hur lika resonemang olika demokratiska länder har när de diskuterar journalistikens demokratiska uppgifter. Demokratin förutsätter journalistik och journalistiken förutsätter demokrati. Demokrati och journalistik är alltid beroende av varandra, den ena kan inte existera utan den andra. Därför bör journalistiken ytterst ses som en demokratisk praktik. En kärna i journalismens ideologi är avslöjandet, verkligheten finns dold bakom en slöja. Journalistens förmåga att genomskåda makthavare är avgörande för demokratin, då denne har folkets uppdrag att nå och förmedla den kunskap som folket inte kan finna på egen hand (Strömbäck 2004, s. 74-76, 82-84).

2.2.1 Svensk pressutredning

Diskussionen kring medias betydelse och roll i demokratin har pågått länge. I Sverige har den formaliserats, först i samband med de pressutredningar som gjordes under 1960- och 1970-talen. År 1972 formulerades "tre centrala politiska funktioner hos svensk dagspress: informationsförmedling, forum samt kommentar och granskning". Medierna och pressen skulle alltså förmedla information, vara ett forum för debatt och diskussion, kommentera aktuella samhällsfenomen och granska makthavarna (SOU 1975, 78) (Strömbäck 2003, s. 5). Men efter att kritik vuxit fram mot det synsätt som präglade pressutredningen, reviderades formuleringen och satte medborgaren snarare än samhället i fokus. I 1994 års pressutredning står det: "Massmedierna fullgör tre uppgifter som är särskilt angelägna för den fria åsiktsbildningen, nämligen uppgiften att förse medborgarna med sådan information att de fritt och självständigt kan ta ställning i samhällsfrågor, uppgiften att granska de inflytelserika i samhället och uppgiften att låta olika åsikter komma till tals" (SOU 1995:37, s. 156) (Strömbäck 2003, s. 6).

2.2.2 Alternativa informationskällor - en av polyarkins institutioner

Robert Dahl introducerade begreppet polyarki för nästan 70 år sedan, och det är mycket relevant än idag. Polyarki är en politisk ordning som karaktäriseras av sju institutioner, som alla måste förekomma för att styret ska kunna klassas som en polyarki. Polyarkins alla institutioner är nödvändiga för demokrati i stor skala, och för att komma så nära en

demokratisk styrelseprocess som möjligt i ett land (Dahl 1999, s. 343-345). En av dessa sju institutioner är *alternativa informationskällor* - medborgarna har rätt att söka alternativa informationskällor. Dessa ska vara fristående och lagligt skyddade (Dahl 1999, s. 344). Dahls fem demokratikriterier, utifrån vilka man bör värdera de politiska procedurerna i en sammanslutning som avser upprätta en demokratisk politisk ordning, kan inte uppfyllas utan polyarkins institutioner. De fem kriterierna är *effektivt deltagande, lika rösträtt, upplyst förståelse, kontroll över dagordningen* och *allomfattande medborgarskap* (Dahl 1999 s. 169-177). Det enda av dessa fem demokratikriterier som kan uppfyllas utan institutionen alternativa informationskällor är kriteriet lika rösträtt. För att de andra fyra kriterier ska kunna uppfyllas, krävs alternativa informationskällor (Dahl 1999, s. 345). Jesper Strömbäck (2003) lyfter i sin rapport *Medierna som fjärde statsmakt* Dahls kriterium "upplyst förståelse" och att det är av största vikt att människor är tillräckligt informerade för att kunna rösta genomtänkt. Strömbäck betonar att det därför är nödvändigt med en fri och självständig journalistik för att demokratin ska fungera. Politikerna kommer inte själva att granska och ifrågasätta sig själva, och kan därför inte förse medborgarna med den information de behöver för att fritt och självständigt kunna ta ställning i samhällsfrågor (Strömbäck 2003 s. 11). Utifrån ovan går det att utläsa att både Dahl och Strömbäck menar att det för demokratin är nödvändigt att olika fristående informationskällor, med ett brett torg av åsikter och en kritisk och ifrågasättande jargong, finns tillgängligt för medborgarna.

2.3 Den liberala teorin om press och demokrati

Den liberala teorin (the Libertarian Theory) är en teori om press och demokrati som utvecklades år 1956 i England och USA, av forskarna Fred S. Siebert, Theodore Peterson och Wilbur Schramm. I boken "Four theories of the press" framställde de tre forskarna fyra olika teorier om hur pressen kan fungera i ett samhälle. Teorin bygger på den liberalistiska grund som John Locke och John Milton lade redan under 1600-talet, men utvecklades av forskarna till en normativ pressteori (Siebert 1963). Boken "Four theories of the press" har kommit att bli en bok som traditionellt används inom medievetenskapen för att förklara relationen mellan demokrati och press (Servaes s. 75).

Den liberala teorin ger pressen en aktiv roll och beskriver hur den ska fungera som en oberoende statsmakt, en "Fourth Estate" (Leth 1996, s. 64). Pressen som en "Fourth Estate" kan liknas vid den svenska benämningen av massmedierna som en tredje statsmakt, vars uppdrag är att granska de två första statsmakterna, regeringen och riksdagen. Andra benämningar på vad pressen ska fungera som är "watchdog", "free market place" och "the self righting process". Den liberala teorin betonar rätten att kritisera och angripa makthavare, och att uttrycka andra åsikter än dessa. Diskussionen i samhället ska få vara öppen och fri. Pressen måste vara fri från myndigheternas kontroll, då dess viktigaste roll är att vara en övervakare av stat och regering. I den liberala teorin förespråkas en grundläggande misstänksamhet mot staten, och den kritiska synen är lika giltig i en demokratisk regim som under en auktoritär. Myndighetsutövning är något som alltid ska betraktas med skepsis och förses med starka spärrar. Det är pressen som ska fungera som en sådan spärr. En viktig del av teorin är att den ser samhället från individens synvinkel, och statens intressen kan inte identifieras med medborgarnas. Därför är det av största vikt att pressen formulerar många och radikala alternativ, strävar efter att främja debatt och konflikter, för att bidra till en mångfald av åsikter. Det är viktigt att motsatser får mötas, först då kan människan se klart (Leth 1996, s. 65).

Den liberala teorin om press och demokrati förespråkar alltså en aktiv roll för pressen på det sättet att det hela tiden fordras av den att rikta kritik mot statsmakten. Givna sanningar ska ifrågasättas, all information ska granskas. Pressen ska genom sina egna kommentarer initiera till debatt, och inte vara beroende av vad någon annan säger. Genom kritik istället för samförstånd röjer pressen vägen för demokratin, och det är kritiken som ska utmärka pressen (Leth 1996, s. 67). Också utmärkande för den liberala pressteorin är att alla former av lagar eller regleringar vars syfte är att inskränka den fria opinionsbildningen är förkastliga och ett hot mot yttrandefriheten. Att vissa använder den friheten för att sprida felaktig eller lögnaktig information spelar ingen roll, det är ett pris värt att betala för den totala friheten. Medierna ska stå helt fria från statsmakten och det ska vara förbjudet att försöka begränsa deras frihet. Ju fler röster som får komma till tals desto bättre. Långsiktigt kommer den oreglerade debatten leda till att människor får underlag för att bilda sig egna genomtänkta åsikter (Strömbäck 2004, s. 73-74)

2.4 Den idealtypiska journalisten

Utifrån ovan presenterade teorier och forskning kommer de viktigaste delarna och karaktärsdragen att sammanfattas och konstrueras till en renodlad idealtyp. Idealtypen kommer sedan att användas som ett analysverktyg och jämföras med materialet. Idealtypen har blivit en sammanfattning av de viktigaste demokratiska uppgifterna som ovan teorier och forskare anser att pressen bör leva upp till. Karaktärsdragen som valts ut är de explicita egenskaper författarna ovan anger, både från de normativa teorierna och de empiriska definitionerna från pressutredningen.

Variabler	Journalistens karaktärsdrag	Reportrarna
Kritik	Journalisten ska betrakta all myndighetsutövning med skepsis, och därför kritisera makthavare.	Har reportrarna varit kritiska mot makthavarna?
Ifrågasättande	Journalisten ska ifrågasätta givna sanningar, oberoende av vem informationen kommer från. All information ska granskas.	Har reportrarna ifrågasatt makthavarnas beslut?
Debattfrämjande	Journalisten ska lyfta olika synvinklar och formulera många alternativ, för att främja debatt i samhället.	Har reportrarna lyft olika synvinklar och på så sätt initierat till debatt?
Åsiktspluralism	Journalisten ska lyfta många olika åsikter och låta många olika röster komma till tals. Det är viktigt att motsatser får mötas.	Har reportrarna låtit flera olika röster komma till tals?

3 Metod och material

3.1 Forskningsdesign

Tanken är att göra en empirisk fallstudie av Sveriges två största morgontidningar, då det är observationer av vad som finns i materialet som avgör vad som blir svar på frågeställningen. Uppsatsen har beskrivande ambitioner och den strävar efter att synliggöra ett fenomen som tidigare inte har beskrivits eller uppmärksamrats, nämligen journalisters arbete under coronapandemin. Den ämnar svara på en hur-fråga, och kan därför klassas som en beskrivande studie. Det återkommande fenomen som studeras är relationen mellan demokrati och journalistik och kommer att studeras genom en aktörscentrerad textanalys, då det är pressen som kollektiv aktör som ska studeras, genom tidningarna som specifika aktörer (Essiasson et al. 2017, s. 23-27, 37-38, 224).

3.2 Metod

Efter noggrann övervägan mellan den kvantitativa innehållsanalysen och den kvalitativa textanalysen har den senare valts. Kvantitativ innehållsanalys lämpar sig bättre när det finns ett stort antal analysenheter att behandla, och forskaren avser att behandla allt likvärdigt. Då det är journalisters förhållningssätt som ska undersökas, räcker det inte att samla in och överblicka ett stort antal tidningsartiklar. För att kunna svara på frågan hur journalisterna har uppfyllt de demokratiska kraven behöver en djupdykning i materialet göras. Texterna kommer att brytas ner i fragment, och både delarna och helheten kommer att behandlas. Vissa delar av texten är viktigare än andra, och utan noggrann läsning går det inte att ta fram dessa essentiella delar (Essiasson et al. 2017, s. 211). Tolkningen görs i syfte att analysera och tolka både manifesta och latent budskap, alltså budskap som omedelbart kan läsas ut och sådana som återfinns under ytan och som inte kan utläsas direkt utan analytiska verktyg, vilket är ännu en anledning till att den kvalitativa textanalysen lämpar sig bäst (Essiasson et al. 2017, s. 227). Det finns två typer av frågeställningar inom textanalysen, systematiska eller kritiskt granskande och det är den tidigare som har valts i detta fallet. De systematiska undersökningarnas mening är att bringa reda i texter och lyfta fram meningar tematiskt och systematiskt, för att klargöra idéstrukturen i en text genom att lyfta fram och tolka viktiga aspekter av innehållet (Essiasson et al. 2017, s. 213) Precis som sig bör har den allmänna frågeställningen konkretiseras till ett antal preciserade frågor som ska ställas till

textmaterialet (se under rubriken “den idealtypiska journalisten”). Svaret på dessa frågor tillsammans utgör i sin tur svaret på den huvudsakliga frågeställningen (Esaiasson et al. 2017, s. 216).

3.2.1 Analysverktyg: Idealtyp

Idealtypen handlar inte om att hitta det som finns i verkligheten, utan snarare att identifiera typiska drag och skapa en extrembild, en renodlad idealtyp, för att kunna jämföra med det samhällsfenomen som studeras (Esaiasson et al. 2017, s. 140). Utifrån det teorierna säger om vad pressens roll i demokratin är, har ett analysinstrument i form av en idealtypisk journalist tagits fram. Analysinstrumentet består av egenskaper som explicit anges i teorin, och kommer användas som frågor till textmaterialet. Genom en tolkning av tidningsartiklarna i förhållande till idealtypen är förhoppningen att finna svar på hur reportrarna som producerat textmaterialet förhåller sig till idealtypens egenskaper. Fördelen med att använda idealtyper är att det skapar en struktur, och analysmodellen skapar tydlighet och ordning i materialet (Bergström & Boréus 2005)

3.2.2 Intersubjektivitet

Vid tillämpande av metoder som bygger på tolkning behöver intersubjektiviteten självfallet diskuteras. Intersubjektivitet innebär att forskningsresultat ska så gott det går vara oberoende av den forskare som genomför undersökningen. En annan forskare som söker svaret på samma fråga ska genom att använda samma verktyg komma fram till samma resultat (Esaiasson et al. 2017, s. 25). För att undersökningen ska bli intersubjektiv kommer alla överväganden att motiveras och förklaras så gott det går. Valet av teori har motiverats i ett tidigare avsnitt och insamlingen av material kommer att behandlas nedan. Dessutom är det bland forskare som vanligtvis arbetar med kvalitativ textanalys vanligt att utgå från att mening är intersubjektiv, skapad i interaktioner och delad av aktörer. Var och en av oss tolkar inte världen på ett eget och individuellt sätt, då hade vi människor inte kunnat kommunicera med varandra (Esaiasson et al. 2017, s. 212).

3.3 Materialinsamling och urval

Det empiriska materialet består av tidningsartiklar från DN och SvDs nyhetsredaktioner. Det rör sig alltså enbart om nyhetsartiklar, och inget från ledar-, kultur eller debattsidor kommer att behandlas. Tre artiklar baserade på tre olika händelser från tre olika perioder, från respektive tidning har valts ut. Totalt är det alltså sex stycken artiklar som ska analyseras. Urvalet har inte gjorts slumpmässigt, utan det har gjorts strategiskt baserat på tre olika kriterier. Första kriteriet: artiklarna ska vara från olika skeden i pandemin. Därför valdes en artikel från april, då smittspridningen och dödstalen var som högst, en från slutet av maj, då smittspridningen och dödligheten gått ner, och en från oktober då smittspridningen drog igång igen (Folkhälsomyndigheten 2020). Det andra kriteriet: nyhetsartiklarna ska vara baserade på nyhetstunga händelser kopplade till pandemin. Anledningen till att just stora nyheter har valts ut är för att säkerställa att båda tidningarna har skrivit om den. Och det tredje kriteriet är att händelserna det skrivits om ska vara av sådan karaktär att journalisterna med enkelhet kunnat uppfylla de karaktärsdrag som idealtypen har. Med andra ord, beslut som tagits och situationer där det finns utrymme för att bedriva kritisk, ifrågasättande, mångsidig och debatfrämjande journalistik. Alla händelser är relaterade till pressträffar, pressträffar som båda tidningarna har haft lika möjlighet att medverka i. Det har funnits möjlighet att delta både via länk och på plats, det är med andra ord ingen svår uppgift att medverka på presskonferensen och ställa frågor och journalisterna har haft alla förutsättningar att bedriva journalistik. Det läggs dock ingen vikt vid huruvida de medverkat under presskonferenserna eller inte.

3.4 Tidningsartiklar

Händelse: 14 april 2020. Sverige når 1000 döda.

Rubrik DN: “Anders Tegnell: Vi har misslyckats med att skydda våra äldre”.

<https://www.dn.se/nyheter/sverige/anders-tegnell-vi-har-misslyckats-med-att-skydda-vara-aldre/>

Reporter: Amanda Dahl

Rubrik SvD: “Överläkaren om intensivvårdens pressade läge: “Ett otroligt tryck”

<https://esvd.svd.se/1001/Svenska-Dagbladet/295341/2020-04-15/13069245/Overlakaren-om-intensivvardens>

Reporter: Hanna Eriksson

Händelse: 20 maj 2020. Sverige har högst dödstal per capita under en vecka

Rubrik DN: “Sverige har högst dödstal senaste veckan – vad betyder det?”

<https://www.dn.se/nyheter/sverige/sverige-har-hogst-dodstal-senaste-veckan-vad-betyder-det/>

Reporter: Evelyn Jones, Amanda Dahl

Rubrik SvD: “Högst dödlighet i Sverige: ”Komplicerat att jämföra”

<https://www.svd.se/hogst-dodlighet-i-sverige-komplicerat-att-jamfora>

Reporter: Karin Thurfjell

Händelse: 22 oktober 2020. Publiktaket höjs för sittande evenemang. Samtidigt förbjuds offentliga danstillställningar för fler än 50 personer igen och befintliga smittskyddsåtgärder som skulle löpa ut vid årsskiftet förlängs till 31 maj 2021.

Rubrik DN: “Publiktaket höjs för sittande evenemang”

<https://www.dn.se/sverige/publiktaget-hojs-for-sittande-evenemang/>

Reporter: Gustav Olsson, Hugo Ewals, Hans Olsson

Rubrik SvD: “Löfven: ‘Det får vara slutfestat nu’”

<https://www.svd.se/1515-lofven-haller-presstraff>

Reporter: Per Kudo

4 Resultat och analys

I det här avsnittet kommer resultaten och analysen att redovisas. Varje artikel kommer att ha en egen rubrik och analyseras och tolkas utifrån frågorna som utformats i analysverktyget utifrån idealtypen. Alla texter har lästs fem gånger. Först en gång, förutsättningslöst. Sedan en gång för varje analysfråga. Inga referenser kommer explicit att skrivas ut, då inga andra referenser än själva artikeln används under den berörda artikeln.

4.1 Dagens Nyheter 14 april

Kritik

En viss kritik har kunnat utläsas i artikeln. I ingressen, det stycke som kommer precis under rubriken, berättar reportern att fler än 1 000 personer i Sverige nu har dött i sviterna av covid-19. Vidare skrivs det att “spridningen på äldreboenden fortsätter vara ett stort problem”. Att spridningen fortsätter vara ett stort problem är inte ett citat från en intervjuperson, utan reportern har själv formulerat meningen, vilken kan tolkas vara kritisk, alltså att hon ser ett problem. Ett stycke ner i texten skriver reportern om läget i de nordiska grannländerna, och att där finns färre som har dött än i Sverige. “Sveriges dödstal är långt högre än grannländernas. Även i övriga Europa har många länder lägre dödstal per capita än Sverige.” Även detta är reporterns egna ord. Här är ett exempel på en latent mening, där kritiken riktas explicit men den finns där. Flera värdeladdade ord används, som “långt högre än” och “många länder”. Genom att berätta att Sverige ligger sämre till vad gäller dödstalen än grannländerna och många länder i Europa går det att läsa av en antydning till att Sverige har gjort något fel. Med bakgrund av att Sverige valt en annorlunda strategi säger jämförelsen med de andra länderna att det möjligtvis finns en brist i strategin.

Ifrågasättande

Reportern har inte varit särskilt ifrågasättande. Det finns flera exempel i texten där det finns utrymme att ställa kritiska frågor. När Anders Tegnell säger att de höga dödstalen beror på att vi i Sverige fått in smittan på äldreboenden och backar upp sitt påstående med att Norge har

en lägre medelålder för dödsfallen, hade det varit passande att exempelvis ställa en fråga om varför resterande länder i Norden och många i Europa har lägre dödstal. Tegnell säger också “det är inte ett misslyckande för strategin, men för vårt sätt att skydda våra äldre”. Reportern ställer inte någon fråga om detta, man kan tänka sig att det passat med en fråga som “kan det bero på att Sverige valde att hålla öppet som samhällsspridningen ökade och som en följd spreds till äldreboendena?”. Vidare står det i artikeln att Människor födda i Somalia är överrepresenterade bland dödsfallen. Om detta säger Tegnell “Jag tror att [...] socioekonomin är en stor del av detta. Vi vet att de här personerna inte har integrerats så bra i samhället [...]”. Inte heller här ifrågasätts påståendet, trots att Tegnell inleder meningen med “jag tror”. Man kan tänka sig att någon person säkerligen kunnat bekräfta eller dementera påståendet att gruppen är överrepresenterad på grund av brist på integration, om frågan ställts. Men, det finns också ställen i texten då kritiska frågor lyfts, exempelvis nämns en debattartikel där 22 forskare kritiserat Folkhälsomyndigheten. Forskarnas hävdar att Sverige inte har någon utarbetad strategi, och att man borde infört hårdare restriktioner, vilket lyfts till Tegnell och han får svara på den kritiken.

Debattfrämjande

Reportern har lyft olika synvinklar som kan främja debatt. Jämförelsen mellan Sverige och andra länder är ett exempel på hur reportern lyfter olika synvinklar. Utöver citatet ovan står det också “I Finland har endast strax över 40 personer avlidit, i Norge är siffran omkring 140 och i Danmark runt 300. “ Om detta jämförs mot bakgrunden att det i inledningen av artikeln berättas att Sverige har 1 000 döda i covid-19 kan informationen om antalet döda i grannländerna säkerligen leda till debatt. Vidare berättar reportern att Tegnell lyfter exempel som Belgien och New York, som har en befolkning som jämförbar med Sveriges, och att läget är “långt värre där” . Genom att lyfta jämförelser med länder som både har det sämre och bättre än Sverige skildrar reportern ett brett samhälle. Genom att veta hur det ligger till i andra länder i världen kan medborgare själva debattera och ta ställning i frågan om Sveriges coronastrategi. Också genom att lyfta ovan nämnda kritik som de 22 forskarna har riktat mot Folkhälsomyndigheten breddas perspektivet vilket initierar reportern till debatt.

Åsiktspluralism

Reportern har inte låtit flera röster komma till tals. Att en del av forskarnas resonemang tas upp kan förvisso tolkas som att flera röster får komma till tals. Men, efter att Tegnell har

svarat på kritiken sker ingen återkoppling till forskarna, de får inte svara tillbaka. Den enda som egentligen uttalar sig i artikeln är Tegnell. Utöver forskarna finns två grupper till som omnämns i artikeln, men de får inte uttala sig. Första gruppen är människor inom sjukvården: Tegnell säger "Vår sjukvård har alltid legat ett steg före, det har aldrig varit någon kris." (Dahl 2020). Detta påstående går att ifrågasätta. Genom att prata med någon som arbetar inom sjukvården går det att ta reda på till vilken grad detta påstående stämmer, och ge en bredare bild av hur det faktiskt ligger till. Den andra gruppen som omnämns är svensk-somalier. Som tidigare nämnts hade man kunnat tala med någon om det som påstås, eller tala med någon som är svensk-somalier och ta reda på huruvida det har med integration eller något annat att göra att gruppen är överrepresenterad när det kommer till dödsfall.

4.2 Svenska Dagbladet 14 april

Kritik

Reportern har inte varit kritisk. Det som genomsyrar den här artikeln är ett återberättande, reportern berättar vad som händer och vad myndighetspersonerna säger. Men, reportern kritiserar inte och ifrågasätter inte heller. Efter närläsning verkar det endast förekomma implicit kritik i en mening: "I en debattartikel som DN publicerade på tisdagen riktar 22 forskare kritik mot Sveriges strategi, och att Sveriges dödstal nu närmar sig Italiens." Det är inte reportern själv som kritiserar, men de 22 forskarnas kritik, som nämns ovan, lyfts. Inga följdfrågor ställs när Tegnell svarar att informationen inte stämmer. I ett senare stycke lyfts Tegnells jämförelse med andra länder: "om du jämför med New York, som är ungefär lika stort som Sverige befolkningsmässigt, så har de tio gånger så många döda. Belgien har också betydligt mer, så det finns många länder som går mot andra hållet." Här gör reportern ingen jämförelse med de nordiska grannländerna, vilket hade kunnat göras på ett kritiskt sätt. En kritisk fråga om varför man inte istället jämför sig med länder som klarar sig bättre hade också kunnat tänkas passa.

Ifrågasättande

Nej, reportern tycks inte ha ifrågasatt. Som tidigare nämnts framstår denna artikel mer som ett referat av vad som hände under presskonferensen, än en nyhetsartikel. Precis som att det finns flera tillfällen att rikta kritik finns det flera saker som hade kunnat ifrågasättas. När Tegnell talar om att utlandsfödda är överrepresenterade bland smittfallen återges det att han

även säger: “Vi kommer följa det här över tid och se om det håller i sig, eller om vi lyckas nå de här grupperna bättre med våra budskap än vad vi gjort hittills.” Efteråt återges det att han säger att han inte vet vad det kan bero på att utlandsfödda är överrepresenterade. Här hade det kunnat vara läge att ställa frågan “om du inte vet vad det är som ligger bakom överrepresentationen, varför påstår du att budskapet inte har nått fram till de här grupperna?”. När Johanna Sandwall, krisberedskapschef vid socialstyrelsen, säger “däremot finns det ganska många regioner som identifierar att man inte är särskilt uthålliga över de närmaste dagarna” verkar det vara läge att fråga hur man planerar att lösa problemet. Överläkaren Johan Styrod som reportern har talat med berättar att många bland sjukvårdspersonal är sjuka, och man vet inte om det är en förkylning eller covid-19. Reportern frågar inte varför personalen inte testas. Efter noggrann läsning av texten tycks risken stor att flera frågor lämnas obesvarade för läsaren.

Debattfrämjande

Reportern har inte lyft olika synvinklar i någon stor utsträckning, men däremot görs en bred rapportering vilket i sig självt initierar till debatt. Jämförelser mellan Sverige, New York och Belgien nämns, men inga paralleller till de nordiska grannländerna dras, vilket innebär att den synvinkeln att det faktiskt finns länder som går åt rätt håll missas. Den breda rapporteringen utgörs av att reportern talar med en överläkare, redovisar smittsiffror från regionen, antalet upptagna och tillgängliga vårdplatser, och i vilka orter eller stadsdelar som smittan ökar och minskar. Dessutom rapporteras det om att alla kommunala gymnasieskolor i Stockholms län ställer in sina studentfirande, vilket ännu mer breddar rapporteringen. Men några olika synvinklar kan inte utläsas i texten.

Åsiktspluralism

Reportern har lyft flera röster. Utöver Anders Tegnell finns citat av Johanna Sandwall och Johan Styrod också. Reportern har tagit sig tiden att intervjua en överläkare om läget i vården. Men däremot handlar det inte om motsatser som får mötas. Två myndighetspersoner och en överläkare får tala. Här gäller samma som artikeln i DN, utlandsfödda talas om men inte med. När Tegnell flera gånger betonar att han är osäker på vad det kan bero på att den gruppen är överrepresenterad i smittalen kan det finnas anledning att tala med någon som faktiskt kan säga vad det beror på.

4.3 Dagens Nyheter 20 maj

Kritik

Reportrarna bakom nyhetsartikeln har varit kritiska, men inte mot myndighetspersoner, enligt tolkningen. I ingressen anges att Sverige sett till befolkningsmängd har haft högst dödsiffror under en vecka i maj enligt statistik från Ourworldindata.org. I följande mening står det “Men vad säger den [statistiken] egentligen?”. Här går att läsa av en viss kritik riktad mot statistiken, betydelsen av den ifrågasätts. Vidare framförs statistiken med en viss osäkerhet, trots att den av vad det går att läsa sig till i artikeln är bekräftad. Varje gång siffrorna över antalet döda framförs står det “enligt [...]” vilket kan ge läsaren sken av att uppgifterna är påstådda och inte stämmer. Flera gånger tycks reportrarna tona ner kritiken som förs mot svenska myndigheter. Ännu ett exempel på nedtoning är att ordet epidemi används flera gånger. Trots att, som tidigare nämnts, coronaviruset klassades som en pandemi den 11 mars, refererar reportrarna flera gånger till att det är en epidemi. Man kan tänka sig att journalister den 20 maj, två månader efter, borde veta att det är en pandemi. Reportrarna skriver: “Om man räknar sedan början av epidemin har Sverige fortfarande lägre totala dödstal än flera andra länder. Och Reuters rapporterar att antalet dödsfall i Sverige har sjunkit under den senaste tiden”. Här är ännu ett exempel på hur reportrarna verkar kritisera och tona ner den statistik som förts fram till Folkhälsomyndigheten, genom att lyfta att Sverige faktiskt inte är värst. Vidare skriver de att “utländska medier och ledare har länge visat intresse för den svenska strategin, och de restriktioner som uppfattas som mycket mindre långtgående än i många andra länder”. Här är en latent mening vars budskap inte framgår utan när läsning. Att orden “som uppfattas som” finns med är en indikator på att reportrarna inte håller med om att Sveriges restriktioner är mindre långtgående än i många andra länder. Men som står skrivet i bakgrunden, är det ett faktum att Sverige inte vidtagit de starka åtgärder som många andra länder gjort. Genom den meningen går det att tolka reportrarna som välvilligt inställda till makthavarnas agerande.

Ifrågasättande

Makthavarnas beslut har inte ifrågasatts. Att Sverige under en vecka har högst antalet döda i världen sett till befolkningsmängd, väcker säkerligen frågor hos läsaren. Här finns utrymme att rikta kritiska frågor till makthavarna gällande deras beslut och val av strategi. Men det görs inte. En fråga ställs, och den lyder: “Är det ett problem att sådana här jämförelser mellan

länder görs?”. Ifrågasättandet är här inte riktat mot myndighetspersonerna, utan snarare mot jämförelserna mellan Sverige och andra länder som har gjorts av andra institutioner. I ett stycke återges Tegnell säga att undersökningen har påverkat mycket hur myndigheten ser på just äldreboende. “[M]an måste stötta dem så att de bli[r] ännu bättre på att hålla smittan borta och begränsa den.” här finns det anledning att ifrågasätta vad som verkar vara en infrånskyllning på äldreboendena. Tegnell säger implicit att det är äldreboendena som misslyckats med att hålla borta smittan, vilket kan tyckas vara ifrågasättbart.

Debattfrämjande

Ja, reportrarna har lyft olika synvinklar. Statistiken har lyfts, och Folkhälsomyndigheten har fått ge svar på vad de anser att siffrorna betyder. I artikeln har inte bara nyheten berättats, utan olika aspekter har framförts, till exempel vad siffrorna kan säga, och vad de innebär för den svenska strategin och förtroendet för den. Exempelvis när det står: “Anders Tegnell säger att statistiken kan göra att förtroendet för den svenska strategin minskar” så lyfts hur medborgarna kan komma att reagera. Här finns det dock utrymme att initiera till debatt genom att fråga människor utanför myndigheten om deras förtroende har minskat i samband med den nya statistiken eller inte, vilket inte görs. Man har också jämfört över tid Sveriges läge över tid och placerat in Sverige i jämförelse med andra länder sedan pandemin startade. Överlag har alltså flera synvinklar lyfts.

Åsiktspluralism

Reportrarna har låtit ett antal olika röster komma till tals. För det första bygger hela artikeln på en undersökning vars resultat återges. Resultatet av undersökningen, som klassar Sverige som det land den veckan där flest människor har dött sett till befolkningsmängd, kan ses som kritik mot makthavarna och deras strategi, en kritik som Folkhälsomyndigheten får bemöta och deklarerar att de inte håller med om. Alltså får två motsatser mötas. Senare i artikeln får två motsatta åsikter mötas ännu en gång, genom att reportrarna berättar följande: “Demonstranter mot restriktioner i USA har använt Sverige som en förebild. Det har även Världshälsoorganisationen gjort. Andra har sett Sveriges dödssiffror, jämfört med de andra nordiska länderna, som ett varnande exempel på vad som händer om man inte stänger ner ett land”. Här skildras alltså demonstranterna i USA och Världshälsoorganisationens åsikter i motsats till andra som efter jämförelser med resten av Norden tycker annorlunda. Det är alltså flera olika åsikter som refereras till. Men, genom direkta citat är det endast

myndighetspersoner som får komma till tals, Anders Tegnell och Sara Byfors.

4.4 Svenska Dagbladet 19 maj

Kritik

Det går inte att utläsa att reportern explicit har varit kritisk mot Folkhälsomyndigheten. Det finns ingen manifest kritisk mening, men däremot en latent som skulle kunna tolkas kritisk. Reportern skriver: "Ingen vet heller exakt hur stor andel av befolkningen [i Sverige] som smittats av viruset, och det är ännu en faktor som gör det svårt att tolka dödstalen.". Den här meningen är inget citat, utan kommer från reportern. Testningen är inget som talas om i övrigt under artikeln, och inget som nämns av någon myndighetsperson, iallafall inte i artikeln. Därför kan meningen tolkas som att reportern är kritisk till att människor med symptom i Sverige inte fick testas under våren, och att testningen därför lyfts som en bidragande faktor till att dödstalen är svårtolkade. Att ingen vet hur stor andel av befolkningen i Sverige är smittade kan inte tolkas som något annat än problematiskt, vilket ännu mer stärker tron att meningen är kritisk. Men i övrigt går inte någon kritik att utläsa. Även fast det under flera tillfällen finns utrymme för det. Inte en enda gång under artikeln nämns den svenska strategin och att Sverige har valt att gå en annan väg. Inga paralleller dras mellan att Sverige har flest antal döda i världen per capita den veckan, och den svenska strategin.

Ifrågasättande

Enligt tolkningen har reportern inte varit ifrågasättande. Reportern återger att Anders Tegnell säger att han inte tycker att man ska fästa stor uppmärksamhet vid dödstalen en enskild vecka. Tegnell säger också: "Det är svårt att jämföra ett land som Sverige, där man har en spridning bland 50 procent av befolkningen, med ett land som USA där man visserligen har ganska många fall men där stora delar av landet överhuvudtaget inte är drabbat ännu". Sedan jämför Tegnell Sverige med New York istället, som har ungefär lika stor befolkning som hela Sverige, men betydligt högre dödstal. Här hade reportern ifrågasätta det mesta. Reportern hade kunnat fråga huruvida jämförelsen är rimlig, om man tittar på Sverige och New Yorks respektive ytor. Reportern skulle också kunna ifrågasätta varför Tegnell endast väljer att göra jämförelser med platser vars smitto- och dödsläge är värre än Sveriges. Varför gör Tegnell inte jämförelser mellan Sverige och något av grannländerna? Tegnell säger enligt artikeln att

det inte finns något annat land som har mer komplett statistik än Sverige. Här hade det varit intressant med en fråga om hur grannländerna mäter, för att kunna ifrågasätta om det verkligen är så att Sverige har den mest kompletta statistiken. Men detta påstående ifrågasätts inte heller. Här finns alltså flera exempel på lägen då det hade varit bra att ifrågasätta, men det görs inte.

Debattfrämjande

Reportern har lyft en del olika perspektiv. Till exempel skriver reportern: "Hur dödligt covid-19 är är fortfarande väldigt osäkert. Uppskattningarna varierar mellan 0,1 och 0,6 procents dödlighet." Reportern lämnar alltså här ämnet om hur stor andel som har dött i Sverige och hur stor andel som har dött i andra länder, och lyfter istället ett allmänt dödlighetsperspektiv. Men, av det som går att läsa i artikeln pågår en debatt både i Sverige och utomlands om varför Sverige har så många döda. Enligt artikeln påstår Tegnell att det har att göra med att smittan tagit sig in på äldreboenden och att många dött där. Som tidigare nämnts går det inte att mäta hur stor andel av de smittade som dör i Sverige, då ingen bred testning gjordes vid den här tiden. Detta är en synvinkel som hade kunnat lyftas fram mer när reportern ändå talar om hur hög dödligheten är.

Åsiktspluralism

Reportern har inte låtit flera olika röster komma till tals. Men, reportern lyfter den undersökning som kommit fram till att Sverige den gångna veckan har högst antalet döda per capita, ..och han låter Tegnell höras och ge svar på vad han anser om jämförelserna. Men i övrigt är det ingen mer som kommer till tals. Enligt artikeln säger Tegnell: "Vi vet att många länder bara rapporterar de som dör i sjukvården. I så fall skulle våra siffror bli knappt hälften så höga". Här hade reportern kunnat tala med någon som har insyn i hur många som dör på sjukhus respektive äldreboende eller någon annan plats, för att ta reda på i vilken utsträckning påståendet stämmer. Vidare säger Tegnell, enligt artikeln, "Det är förstås fruktansvärt att vi haft så höga dödstal på våra äldreboenden och det blir verkligen en läxa för många som jobbar med den typen av verksamhet inför framtiden". Här flyttar Tegnell ansvaret från den svenska strategin till de som "jobbar med den typen av verksamhet", som han uttrycker det. Vilka han menar ska lära sig en läxa går inte att utläsa, men här kunde reportern ha tagit reda på det, och sedan tala med personerna som det gäller. Tegnell säger inte rätt ut att det är de personerna som bär ansvaret, men det finns en viss antydning till det, och det är ett allvarligt anklagande. Därför kunde det varit intressant att låta personerna inom verksamheten som det

gäller få komma till tals.

4.5 Dagens Nyheter 22 oktober

Kritik

Det går att utläsa en viss implicit kritik i artikeln. Reportern skriver: "Regeringen har tidigare aviserat att man planerat för en höjd maxgräns om 500 personer, men har nu alltså valt att i stället sätta gränsen vid 300 personer." I orden "men har nu alltså valt" går det att läsa ut en viss skepsis mot valet som regeringen har gjort. Vidare skriver reportern: "Regeringen aviserade dock också om ytterligare restriktioner för att komma till rätta med de danstillställningar som ägt rum på nattklubbar, trots den rådande pandemin.". Orden "dock också" kan också tolkas som att reportern är skeptisk till att man väljer att lätta på vissa restriktioner och skärpa andra. I ett senare stycke skriver reportern: "Lättnaderna i restriktionerna sker samtidigt som smittspridningen av coronaviruset ökar i samhället.". Här är ett tydligt exempel på att reportern är kritisk. Enligt vad som går att utläsa i artikeln är det inte någon av myndighetenspersonerna som tar upp att smittspridningen ökar i samhället, utan reportern har själv valt att ta upp den aspekten. Enligt tolkningen är det ett sätt att kritisera beslutet som regeringen har tagit. När Johan Carlson, generaldirektör för Folkhälsomyndigheten sedan får svara på detta, skriver reportern att Johan Carlsson *medger* att det kan framstå som förvirrande. Att ordet "medger" används istället för det mer neutrala "säger" är också något som pekar på att reportern är kritisk.

Ifrågasättande

Reportern har till viss del ifrågasatt beslutet som regeringen har tagit. Som tidigare nämndes så tar reportern upp att lättnader i restriktionerna sker samtidigt som smittspridningen ökar, och låter Folkhälsomyndighetens generaldirektör svara på varför man valt att göra det. Det är en kritisk fråga, men det finns flera andra tillfällen där reportern kunde ha ifrågasatt men inte gjorde det. När regeringen meddelar att de återigen skärper restriktionerna för danstillställningar efter att man sett trängsel på dansgolven, kunde reportern fråga om det var ett misstag att lätta på de restriktionerna från början. Och när Johan Carlsson säger: "Europa har visat att åtstramning på åtstramning inte har någon större effekt" finns det också utrymme att ifrågasätta påståendet, då det inte är någon hemlighet att Sverige är ett av länderna som klarat sig sämst vad gäller smittspridning och dödsfall under pandemin i Europa. Det hade

varit passande att fråga vad Johan Carlsson menar med att åtstramningarna i Europa inte ger någon stor effekt. Sedan säger Carlsson att vi har ett läge nu med en större smittspridning, och att de därför vill iaktta en lite större försiktighet just nu. Där kunde det varit läge att fråga, “är det verkligen att iaktta en större försiktighet att höja publiktaket från 50 personer till 300?”. I det sista stycket återges att Carlsson säger “De här restriktionerna som vi nu lättar på tror jag inte kommer att få någon stor effekt alls på smittspridningen”. Implicit säger han alltså att lättnaderna kommer ge någon slags effekt, om än liten. Här är också ett läge att ställa en fråga, vad man tror att effekterna av de lättade restriktionerna kommer att bli.

Debattfrämjande

Reportern har i viss mån lyft olika synvinklar. Redan i ingressen går att läsa “Publiktaket höjs till 300 personer för sittande evenemang. Men på nattklubbarna är det “slutfestat” och reglerna skärps”. Reportern tar alltså direkt upp två olika synvinklar, dels att lättnader i restriktionerna införs, men också att reglerna skärps. Och när reportern tar upp att lättnaderna sker samtidigt som smittspridningen ökar visas också två olika synvinklar. Effekten på smittspridningen till följd av de lättade restriktionerna är också något som berörs, men inte så djupt som möjligtvis hade önskats.

Åsiktspluralism

Reportern har inte låtit flera olika röster komma till tals. De som står för citaten i artikeln är Stefan Löfven och Johan Carlsson, två makthavare. Ingen motsatsröst till dessa får komma till tals. Beskedet att ett publiktak på 300 personer nu kommer tillåtas berör många. Inte minst kollektivtrafiken som många behöver använda för att ta sig till evenemang, sjukvården som kan komma att belastas extra om smittspridningen som en följd ökar och även sport- och kulturvärlden. Det finns en möjlighet att låta personer inom dessa verksamheter komma till tals, för att få till en mångfald av åsikter gällande de nya besluten som regeringen har tagit. Reporterns röst fungerar på vissa ställen som en slags motpol till regeringen, men i övrigt är det ingen annan som får komma till tals.

4.6 Svenska Dagbladet 22 oktober

Kritik

Det går på vissa ställen att utläsa en tendens till kritik. Men kritiken är inte riktad mot att regeringen valde att höja publiktaket för sittande evenemang. Snarare verkar det som att reportern är kritisk till att regeringen den 8 oktober valde att undanta serveringsställen som restauranger och barer från maxtaket på 50 personer för offentliga tillställningar. Detta är ganska tydligt, då artikeln fokuserar på nyheten att regeringen nu väljer att återigen införa ett maxtak på 50 personer. Rubriken lyder: "Det får vara slutfestat nu" och ingressen börjar med meningen "Efter videoklipp från trånga nattklubbar skärper regeringen nu regelverket för danstillställningar". Reportern inleder artikeln med att berätta om undantaget för serveringsställen som regeringen införde, och beskriver att det var ett beslut som de nu ångrar på grund av att det har lett till trängsel på nattklubbar. Reporterns användning av ordet ångrar kan tolkas som att regeringen har gjort ett misstag. Och att reportern beskriver att trängsel har uppstått till följd av regeringens beslut, och att detta är huvudnyheten som lyfts, indikerar att reportern är kritisk mot att restriktionerna lättades. Utöver den andra meningen i ingressen är det inte förrän i det sjunde stycket som nyheten om att publiktaket för sittande evenemang höjs presenteras.

Ifrågasättande

Reportern har inte ifrågasatt Folkhälsomyndigheten och regeringens beslut. Reportern nämner att de lättade reglerna för serveringsställen har lett till ökad trängsel på nattklubbar, och att regeringen därför ångrar beslutet att höja maxtaket från 50 till 500 personer. Reportern hade här också kunnat ifrågasätta varför man nu väljer att höja maxtaket igen, även fast det gäller en annan verksamheter, när det förra gången inte efterlevdes att det skulle ske på ett smittsäkert sätt, utan istället resulterade i trängsel på dansgolven. Sedan återges att Johan Carlsson säger att om denna höjning hanteras väl av alla arrangörer, så höjer det här inte risknivån mer än marginellt. Har hade det kunnat ställas en fråga om vad marginellt menas, om Folkhälsomyndigheten befarar att smittspridningen kan öka, om än marginellt.

Debattfrämjande

Reportern har lyckats lyfta ett antal olika synvinklar. Redan i ingressen står det att beslutet om att höja publiktaket välkomnas i kulturvärlden. Beslutet ses alltså inte bara från en

smittspridnings-synvinkel, utan även från kulturvärldens synvinkel. Vidare skriver reportern i första stycket: “Ändringen kom efter kritik från företagare som känt sig orättvist behandlade, och som tyckte att regelverket var motsägelsefullt” om varför maxtaket på serveringsställen höjdes i början av oktober. Här lyfts alltså saken ur deras perspektiv också, även fast det inte sker någon återkoppling sedan gällande hur de känner över att maxtaket nu återinförs igen. Senare i artikeln nämner reportern än en gång kulturvärlden, och att de har efterfrågat detta beslut länge. Och sedan återges följande citat av Amanda Lind, kultur- och idrottsministern: “Det här kommer att göra stor skillnad, även om de berörda sektorerna så klart fortfarande befinner sig i ett allvarligt läge.”. I det här citatet som reportern valt att ta med lyfts synvinkeln att kultur- och idrottsvärlden fortfarande befinner sig i ett allvarligt läge, vilket breddar perspektivet än mer. Men, ett viktigt perspektiv som inte tas upp här, är att den här höjningen sker under en tid då smittspridningen i samhället faktiskt ökar. Ingenstans nämns det att smittspridningen ökar, det perspektivet utelämnas helt i artikeln.

Åsiktspluralism

Reportern har låtit flera olika röster komma till tals, från olika sidor. Totalt är det sex personer som får uttala sig i artikeln. Fyra makthavare i form av Johan Carlsson, inrikesminister Mikael Damberg, Stefan Löfven och Amanda Lind. Sedan får också Susanne Reuszner, kommunikationschef på Folkoperan, och Magnus Aspberg, vd för riksteatern, uttala sig. Här är det två motsatta röster som får mötas, speciellt med Susanne Reuszners mening att ändringen borde ha gjorts tidigare. Även fast makthavarna och kulturpersonerna är överens om att det är ett positivt besked går det att se talespersonerna som motsatser, då det framgår av artikeln att kulturvärlden har väntat länge och att regeringen flera gånger har skjutit upp åtgärden vilket tyder på att de inte har varit överens tidigare. Här har reportern alltså lyckats fånga flera olika röster. Men däremot hade reportern kunnat göra det ännu mer genom att låta någon inom serveringsverksamheten komma till tals angående de nya strängare restriktionerna som gäller dem.

5 Diskussion och slutsats

Syftet med den här undersökningen var att besvara följande fråga:

Hur har svenska tidningar uppfyllt demokratins krav på journalistik under coronakrisen?

Genom frågan:

Hur har Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet i sin rapportering om coronaviruset förhållit sig till teorierna om press och demokrati?

Genom en analys av totalt sex artiklar från tidningarna visar resultatet att ingen av tidningarna har karaktärsdrag som helt stämmer överens med idealtypen. I DN:s artiklar kunde en del latent kritik utläsas, men inte i närheten av så mycket att det går att säga att journalisterna har varit kritiska och skeptiska mot makthavare. Det var vid flera tillfällen som journalisterna kunde kritisera och ställa makthavarna mot väggen. Men de flesta gångerna togs dessa tillfällen inte i akt. Jämförelsen som görs mellan Sverige och nordens i den första artikeln är ett exempel på objektiv kritik, men kritiken omvandlas aldrig till frågor. Analysen av artiklarna visar att DN ofta lät bli att ifrågasätta saker och ting, även när tillfälle gavs. Exempel på frågor och tillfällen har också demonstrerats i analysen. Tidningen lyfte i alla artiklarna flera olika synvinklar, men aldrig några olika röster. I samtliga tre artiklar är det endast myndighetspersoner och politiker som får uttala sig. Folkhälsomyndighetens uttalande omvandlas till givna sanningar, och man letar inte efter en annan åsikt eller en motsatt röst.

När det kommer till SvD var tidningen än mindre kritisk, och även mindre ifrågasättande. Enligt tolkningen av artiklarna är det ingen explicit kritik som uttrycks, och journalisterna ifrågasätter inte det makthavarna säger. I analysen gavs flera tydliga exempel på var och hur journalister hade tillfälle och utrymme att ifrågasätta och kritisera, men det gjordes ändå inte. SvD var dock bättre än DN på att lyfta andra röster, och lät i alla artiklarna fler personer uttala sig. Tidningen lyfte också flera olika synvinklar i alla artiklarna.

De demokratiska krav som pressen behöver uppfylla enligt de teorier och forskning som har

använts, är att kritisera och ifrågasätta makthavare och lyfta olika synvinklar och röster. Av vad som kan utläsas genom tolkningen av artikelmaterialen så har ingen av tidningarna uppfyllt kraven. I artiklarna går det att utläsa en slags nöjdhet, journalisterna köper det som politikerna och myndighetspersonerna säger. Det går inte att hitta någon situation då journalisterna ställer någon mot väggen. Folkhälsomyndigheten och regeringens uttalanden tas som sanningen, även fast resten av världen kritiserar det som händer i Sverige. Och även fast båda tidningarna explicit slagit fast att information behöver komma från mer än en källa, och experter ska också ifrågasättas, så efterlevs inte det i artiklarna. För den läsare som har tidningarna som enda informationskälla kan detta vara ett jätteproblem. Bristen på kritiska ansvarsutkrävande frågor kan leda till oinformerade medborgare, vilket med största sannolikhet är skadligt för debatten i samhället.

För att återgå till Jesper Strömbäck: "Demokratin förutsätter journalistik och journalistiken förutsätter demokrati. Demokrati och journalistik är alltid beroende av varandra, den ena kan inte existera utan den andra." Så vad händer om den ena inte fungerar som den ska?

6 Referenser

Tryckta källor:

Bergström, Göran. Boréus, Kristina. (2012). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur

Dahl, A, Robert. (1989). *Demokratin och dess antagonister*. Stockholm. Ordfront förlag.

Esaiasson, Peter. Gilljam, Mikael. Oscarsson, Henrik. Wängnerud, Lena. (2017).

Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad 5. uppl. Visby. Papper & Tina.

Fred S. Siebert, Theodore Peterson, Wilbur Schramm. (1963). *Four Theories of the Press*. Urbana: University of Illinois Press

Strömbäck, Jesper. (2014) *Makt, medier och samhälle: En introduktion till politisk kommunikation*. 2. uppl. Danmark. Eurographic Danmark

Elektroniska källor:

Dahl, Amanda. (2020). Anders Tegnell: Vi har misslyckats med att skydda våra äldre. *Dagens Nyheter*. 14-04-2020

<https://www.dn.se/nyheter/sverige/anders-tegnell-vi-har-misslyckats-med-att-skydda-vara-aldre/> (Hämtad 2021-01-03).

Eriksson. Hanna. (2020). Överläkaren om intensivvårdens pressade läge: "Ett otroligt tryck" *Svenska Dagbladet*. 15-04-2020

<https://esvd.svd.se/1001/Svenska-Dagbladet/295341/2020-04-15/13069245/Overlakaren-om-i-intensivvardens> (Hämtad 2021-01-03).

Folkhälsomyndigheten. 2020. Antal fall av covid-19 i Sverige.

https://experience.arcgis.com/experience/09f821667ce64bf7be6f9f87457ed9aa/page/page_0/

(Hämtad 2021-01-03).

Folkhälsomyndigheten Sverige. 2020. *Pressträff om covid-19 (coronavirus)*. [Video].

<https://www.youtube.com/watch?v=NkL-IMhcy50>

(Hämtad 2021-01-03).

Jones, Evelyn. Dahl, Amanda. (2020). Sverige har högst dödstal senaste veckan – vad betyder det?. *Dagens Nyheter*. 22-05-2020

<https://www.dn.se/nyheter/sverige/sverige-har-hogst-dodstal-senaste-veckan-vad-betyder-det/>

(Hämtad 2021-01-03).

Karlsson, Pär. (2020). Nya strategin – slutar räkna exakta antalet coronafall. *Aftonbladet*. 13-03-2020

<https://www.aftonbladet.se/nyheter/samhalle/a/70GQRV/nya-strategin--slutar-rakna-exakta-antalet-coronafall> (Hämtad 2021-01-03).

Kudo, Per. (2020). Löfven: ”Det får vara slutfestat nu” *Svenska Dagbladet*. 22-10-2020

<https://www.svd.se/1515-lofven-haller-presstraff> (Hämtad 2021-01-03).

Küchler, Teresa. (2020). Utländska medier: ”Sverige har misslyckats”. *Svenska Dagbladet*.

16-12-2020 <https://www.svd.se/utlandska-medier-sverige-har-misslyckats> (Hämtad 2021-01-03).

Leth, Göran. (1996). *Braständaren och iakttagaren Engelsk press och journalistik*

1695-1825. Brutus Östlings Bokförlag Symposion Stockholm <https://pubs.sub.su.se/4676.pdf>

(Hämtad 2021-01-03).

Om Dagens Nyheter (2008). *Dagens Nyheter*. 28-02-2020

<https://www.dn.se/nyheter/om-dagens-nyheter/>

(Hämtad 2021-01-03).

Olsson, Gustav. Ewals, Hugo. Olsson, Hans. (2020). Publiktaket höjs för sittande evenemang. *Dagens Nyheter*. 22-10-2020

<https://www.dn.se/sverige/publiktaget-hojs-for-sittande-evenemang/> (Hämtad 2021-01-03).

Servaes, Jan. Internationalizing "International Communication". University of Michigan Press; Digitalculturebooks. <http://www.jstor.com/stable/j.ctv65sxh2.6>

SOU 1975:78. Svensk press

Strömbäck, Jesper. (2003). Medierna som fjärde statsmakt. Sundsvall. Demokratiinstitutet.

[file:///home/chronos/u-52616e055cc3ac2c958136a0bf2683193a0c8855/MyFiles/Downloads/rapport%20granskning%20JS.pdf](file:///home/chronos/u-52616e055cc3ac2c958136a0bf2683193a0c8855/MyFiles/Downloads/rappport%20granskning%20JS.pdf) (Hämtad 2021-01-03).

Strömbäck, Jesper. (2004). Den medialiserade demokratin: Om Journalistikens ideal, verklighet och makt. SNS Förlag.

<file:///home/chronos/u-52616e055cc3ac2c958136a0bf2683193a0c8855/MyFiles/Downloads/denmedialiseradeDEMOKRATIN%20.pdf> (Hämtad 2021-01-03).

SVT. (2020). Coronakommissionen: Misslyckats att skydda Sveriges äldre.

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/coronakommissionen-misslyckats-att-skydda-sveriges-aldre> (Hämtad 2021-01-03).

SVT. (2020). Här sprider sig det nya coronaviruset.

<https://www.svt.se/datajournalistik/har-sprider-sig-coronaviruset/> (Hämtad 2021-01-03).

SVT. (2020). Tidslinje: Tre månader sen första dödsfallet.

<https://www.svt.se/nyheter/utrikes/tidslinje-tre-manader-sen-forsta-dodsfallet> (Hämtad 2021-01-03).

Thurfjell, Karin. (2020). "Högst dödlighet i Sverige: "Komplicerat att jämföra" *Svenska*

Dagbladet. 19-05-2020 <https://www.svd.se/hogst-dodlighet-i-sverige-komplicerat-att-jamfora> (Hämtad 2021-01-03).

World Health Organisation. 2020. Transmission of SARS-CoV-2: implications for infection prevention precaution.

<https://www.who.int/news-room/commentaries/detail/transmission-of-sars-cov-2-implications-for-infection-prevention-precautions> (Hämtad 2021-01-03).

Wålsten, Lydia. (2020). Vad svenska journalister kan lära av tyska. *Svenska Dagbladet*.

10-04-2020 <https://www.svd.se/vad-svenska-journalister-kan-lara-av-tyska> (Hämtad 2021-01-03).